

AL-FAROBIY PEDAGOGIK QARASHLARIDA TALABALARNING KASBIY FAOLIYATIGA TAYYORLASH

Raximova Iroda Ikrom qizi

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Al-Farobiyning pedagogik qarashlari hamda ularning talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligidagi o'zini tahlil qilinadi. Al-Farobiy insonni mukammal shaxs sifatida tarbiyalash, uning ilmiy va axloqiy yetukligini ta'minlash g'oyalari ilgari surgan. Uning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari bugungi kunda ham kasbiy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida Al-Farobiyning pedagogik merosi asosida kasbiy ta'lim jarayonini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Al-Farobiy, pedagogika, kasbiy ta'lim, talaba, ta'lim jarayoni, axloqiy tarbiya, kasbiy tayyorgarlik.

Абстрактный: В данной статье анализируются педагогические взгляды Аль-Фараби и их роль в подготовке студентов к профессиональной деятельности. Аль-Фараби выдвинул идеи воспитания человека как совершенной личности, обеспечения его научной и нравственной зрелости. Его взгляды на образование по-прежнему важны в системе профессионального образования сегодня. В ходе исследования даны рекомендации по совершенствованию процесса профессионального образования на основе педагогического наследия Аль-Фараби.

Ключевые слова: Аль-Фараби, педагогика, профессиональное образование, студент, учебный процесс, нравственное воспитание, профессиональная подготовка.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayoni talabalarning nafaqat nazariy bilim olishini, balki ularning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini ham ta'minlashni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, buyuk mutafakkirlarning pedagogik merosini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Al-Farobiy o'z asarlarida insonning kamolotga erishishi, uning ilmiy va axloqiy jihatdan yetuk bo'lishi, jamiyat rivojiga xizmat qilishi kabi masalalarni keng yoritgan. Unga ko'ra, ta'lim va tarbiya bir butun jarayon bo'lib, kasbiy faoliyatga tayyorgarlikda ilmiy va axloqiy fazilatlar muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada Al-Farobiyning pedagogik qarashlari asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni tahlil qilinadi.

Farobiy (taxallusi; to'liq nomi Abu Nasr Muhammad ibn Muhammad ibn Uzlug' Tarxon Forobiy; 873-yil, Farob shahri — 951-yil, Damashq) — O'rta Osiyoning mutafakkiri va qomusiy olimi. Yunon falsafasini chuqur bilgani, unga sharhlar bitganligi va jahonga targ'ib qilgani hamda zamonasining ilmlarini puxta o'zlashtirib, fanlar rivojiga ulkan hissa qo'shigani uchun „al Muallim assoniy“ („Ikkinchi muallim“, Aristoteldan keyin), „Sharq Arastusi“ nomlariga sazovor bo'ldi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Farobiy fan, falsafa, mantiq, sotsiologiya, tibbiyot, matematika va musiqaga ixtisoslashgan. Asarlarining aksariyati falsafa, mantiq, sotsiologiya va ensiklopediya yozish sohalarida edi. U islom davrida paydo bo'lgan birinchi eron faylasufidir.

Farobiyning asosiy asarlari: „Falsafani o‘rganishdan oldin nimani bilish kerakligi to‘g‘risida“, „Falsafiy savollar va ularga javoblar“, „Ensiklopediyadan mantiq bo‘limining bir qismi“, „Taliqot“ (sharhlar), „Inson a‘zolari haqida risola“, „Bo‘shliq haqida maqola“, „Donolik asoslari“, „Falsafaning ma‘nosi va kelib chiqishi“, „Hayvon a‘zolari, funksiyasi va potensiyasi“, „Mantiq to‘g‘risidagi risolaga muqaddima“, „Mantiq ilmiga kirish“, „Ilmlarning kelib chiqishi haqida“, „Musiqqa haqida katta kitob“, „Baxtsaodatga erishuv haqida“, „Masalalar mohiyati“, „Buyuk kishilarning naqllari“, „Ihso alulum“, „Hikmat ma‘nolari“, „Aql to‘g‘risida“, „Ilmlar va san‘atlar fazilati“, „Qonunlar haqida kitob“, „Substansiya haqida so‘z“, „Falak harakatining doimiyligi haqida“, „She‘r va qofiyalar haqida so‘z“, „Ritorika haqida kitob“, „Hajm va miqdor haqida so‘z“, „Musiqqa haqida so‘z“, „Fizika usullari haqida kitob“, „Fazilatli xulqlar“, „Fozil shahar aholisining fikrlari“, „Jismlar va aksidensiyalarning ibtidosi haqida“, „Aristotel „Metafizika“ kitobining maqsadi to‘g‘risida“ va boshqa Farobiy asarlari 20-asrning 70—80-yillarida Toshkent va Olmaotada „Falsafiy risolalar“, „Mantiqiy risolalar“, „Matematik risolalar“, „Ijtimoiyaxloqiy risolalar“, „Tadqiqotlar va tarjimalar“ nomlari ostida rus tilida nashr etilgan.

Farobiy ilk o‘rta asrda, Sharq Uyg‘onish davrida ijod etdi. Bu davr ishlab chiqaruvchi kuchlarning o‘sishi, hunarmandchilik, irrigatsiya inshootlarining yuksalishi, yangi shaharlarning bunyod etilishi, madaniy va ma‘naviy hayotning ravnaq topishi bilan ajralib turadi. IX-X asrlarda ichki va tashqi savdo kuchaydi, ayniqsa, Hindiston, Xitoy, Vizantiya, Afrika mamlakatlari bilan aloqa yo‘lga qo‘yildi. Bu davr qarama-qarshilik va adovatlardan xoli emas edi. Farobiyning falsafiy qarashlarida o‘sha davrning yutuq va kamchiliklari, murakkab va ziddiyatli jihatlarini o‘z ifodasini topdi.

Olimning ilmfan oldidagi xizmatlaridan biri uning yunon mutafakkirlari asarlarini sharxlaganligi va ularni yangi g‘oyalar bilan boyitganligidir. Alloma, eng avvalo, Arastu asarlariga sharhlar bitgan, uning naturfalsafiy g‘oyalarining targ‘ibotchisi va davomchisi sifatida tanilgan. Farobiy, shuningdek, Aflotun, Aleksandr Afrodiziyskiy, Yevklid, Ptolemey, Porfiriy asarlariga ham sharh yozganligi ma‘lum. Bulardan tashqari, Gippokrat, Epikur, Anaksagor, Diogen, Xrisipp, Aristipp, Suqrot, Zenon asarlaridan xabardor bo‘lgan hamda epikurchilar, stoiklar, pifagorchilar, kiniklar maktablarini yaxshi bilgan. Farobiy o‘rta asrda mukammal hisoblangan ilmlar tasnifini yaratdi. U „Ilmlarning kelib chiqishi haqida“, „Ilmlarning tasnifi haqida“ nomli risolalarida o‘sha davrda ma‘lum bo‘lgan 30 ga yaqin ilm sohasining tavsifi va tafsilotini bayon qilib berdi. Mutafakkir tabiat va inson organizmiga xos bo‘lgan tabiiy jarayonlarni o‘rganuvchi ilm sohalarini birinchi o‘ringa qo‘ydi. Farobiy ilmlarni quyidagicha tasniflaydi: 1) til haqidagi ilm (grammatika, orfografiya, she‘riyat, to‘g‘ri yozuv va boshqalarni o‘z ichiga oladi); 2) mantiq (8 bo‘limdan iborat bo‘lib, tushuncha, muhokama, xulosa, sillogistika, dialektika, sofistika va boshqalarni o‘z ichiga oladi); 3) matematika (arifmetika, geom., astronomiya, mexanika, optika, sayyoralar, musiqqa va og‘irlik haqidagi ilmdan iborat); 4) tabiiy ilmlar, ilohiy ilmlar yoki metafizika; 5) shahar haqidagi ilm (siyosiy ilm, fiqh, pedagogika, axloqshunoslik va kalom kiradi).

XULOSA

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Al-Farobiy ta'lim va tarbiyani inson kamolotining asosiy omili sifatida ko'rib chiqqan. Uning pedagogik qarashlari bugungi kasbiy ta'lim tizimi uchun ham dolzarb bo'lib, talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Al-Farobiyning ilm-fan va axloqiy tarbiyaga oid g'oyalari kasbiy ta'lim jarayoniga integratsiya qilinishi lozim. Bu esa talabalarni nafaqat o'z kasbi bo'yicha yuqori malakali mutaxassis, balki jamiyatga foydali, axloqiy yetuk shaxs sifatida tarbiyalash imkonini beradi.

Adabiyotlar:

1. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
2. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. Академические исследования в современной науке, 2(24), 148-152.
3. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.
4. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O'RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.
5. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.
6. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.
7. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.
8. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.
9. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.